

RANO OTKRIVANJE RAKA VRATA MATERNICE U PRIMORSKO-GORANSKOJ ŽUPANIJI U RAZDOBLJU OD 2007. DO 2014. GODINE

Pešić, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Medicine / Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:184:552756>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of
Medicine - FMRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
MEDICINSKI FAKULTET
PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ
SANITARNOG INŽENJERSTVA

Iva Pešić

**RANO OTKRIVANJE RAKA VRATA MATERNICE U PRIMORSKO-GORANSKOJ
ŽUPANIJI U RAZDOBLJU OD 2007. DO 2014. GODINE**

Završni rad

Rijeka, 2015.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

MEDICINSKI FAKULTET

PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ

SANITARNOG INŽENJERSTVA

Iva Pešić

**RANO OTKRIVANJE RAKA VRATA MATERNICE U PRIMORSKO-GORANSKOJ
ŽUPANIJI U RAZDOBLJU OD 2007-2014.**

Završni rad

Rijeka, 2015.

Mentorica rada: Doc.dr.sc.Vanja Vasiljev Marchesi, dipl.sanit.ing.

Završni rad obranjen je dana _____ u/na _____

_____, pred povjerenstvom u sastavu:

1. _____

2. _____

3. _____

Rad ima 36 stranica, 20 slika, 16 literaturnih navoda

SAŽETAK

Cilj: Utvrditi koliki je odaziv žena u Primorsko-goranskoj županiji na Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice te razloge zbog kojih se žene ne odazivaju na program.

Ispitanici i metode: Korišteni su podaci Nastavnog zavoda za javno zdravstvo PGŽ da bi se utvrdilo koliki je odaziv na Nacionalni program. Za otkrivanje razloga ne odaziva na program korišten je anketni upitnik. Upitnik je riješila 51 ispitanica u dobi od 25 do 64 godina.

Rezultati: Odaziv na Nacionalni program u Primorsko-goranskoj županiji u 2013. godini je bio 24,10%, a 2014. godine 23,12%.

Razlozi ne odaziva na Nacionalni program koji su se najčešće navodili su lijenost i strah od otkrivanja bolesti. Čak 49% ispitanica ne zna da li spada u rizičnu skupinu. Provedbu Nacionalnog programa 63% ispitanica opisuje kao dobru.

Zaključak: Odaziv na Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice je jako slab. Da bi se popravio odaziv potrebno je više informirati žene u ciljanim dobnim skupinama o raku vrata maternice i o dobrobitima redovitih odlazaka na Papa-test.

Ključne riječi: rano otkrivanje, probir, rak vrata maternice, humani papilloma virus

SUMMARY

Objective: To determine the response rate in Primorsko-goranska County on the National program for early cervical cancer detection and reasons why women don't respond to the program.

Subjects and methods: To determine the response rate we used data of Institute of Public Health PGC. For disclosure reasons why women don't respond to the program we used questionnaire. The questionnaire was solved by 51 subjects ages 25 to 64 years.

Results: The response rate of National program in Primorsko-goranska County in 2013. was 24,10%, and 23,12% in 2014.

The most frequently mentioned reasons for not responding to the program were laziness and fear of discovering disease. 49% of respondents did not know whether they belong to a risk group. The implementation of the National program 63% of respondents described as good.

Conclusion: The response of the National program for early cervical cancer detection is very weak. To improve the response the women in the target age group should be more inform of cervical cancer and the benefits of regular Pap smear.

Key words: early detection, screening, cervical cancer, human papilloma viru

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Vrat maternice (cervix uteri)	1
1.2. Rak vrata maternice (carcinoma cervicis)	2
1.3. Prevenција	7
1.4. Program prevencije raka maternice u Primorsko-goranskoj županiji.....	9
1.5. Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice	10
2. CILJ ISTRAŽIVANJA	11
3. ISPITANICI I METODE	12
3.1. Ispitanici	12
3.2. Metode	12
4. REZULTATI	13
4.1. Odaziv na Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice u PGŽ	13
4.2. Rezultati anketnog listića.....	13
4.2.1. Podjela ispitanica prema dob i obrazovanju	13
4.2.2. Provjera informiranosti ispitanica o raku vrata maternice i odaziv na Nacionalni program.....	15
4.2.3. Navodi žena o neodazivanju na preventivni pregled ranog otkrivanja raka vrata maternice.....	18
4.2.4. Odaziv na Nacionalni program s obzirom na obrazovanje ispitanica.....	23
4.2.5. Odaziv na Nacionalni program s obzirom na dob ispitanica	24
4.2.6. Mišljenja ispitanica o provedbi Nacionalnom programu.....	25
5. RASPRAVA	27
6. ZAKLJUČAK	32
7. LITERATURA	33
8. PRILOG	34
9. ŽIVOTOPIS	36

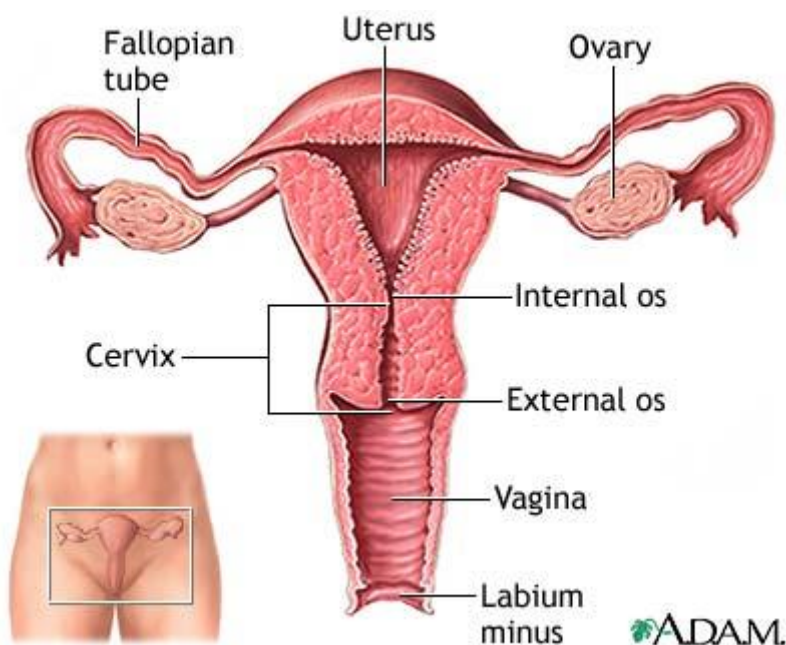
1. UVOD

1.1. Vrat maternice (cervix uteri)

Maternica (uterus, metra, hystera) je neparan i šuplji organ ženskog spolnog sustava koji ima oblik kruške, koja je spljoštena sagitalno i čiji je vrh okrenut prema dolje. Smještena je u maloj zdjelici, između mokraćnog mjehura i stražnjeg crijeva. Na maternici razlikujemo 3 dijela:

- Trup ili tijelo (corpus) maternice
- Suženi dio (isthmus) maternice
- Vrat (cervix) maternice

Trup je gornji prošireni dio na koji se nastavljaju suženi dio i vrat. Vrat je najdonji dio maternice i dijelimo ga na vaginalni dio (portio vaginalis cervicis) i supravaginalni dio (pars supravaginalis cervicis)(1).

Slika 1. Anatomski prikaz maternice i drugih ženskih spolnih organa

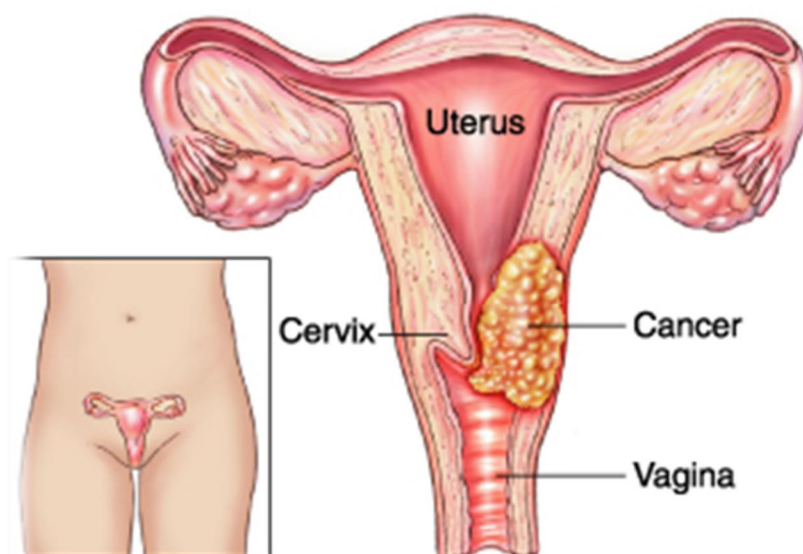

1.2. Rak vrata maternice (carcinoma cervicis)

„Rak vrata maternice je obično karcinom pločastih stanica koji je posljedica infekcije humanim papilomavirusom ili adenokarcinoma (2).“

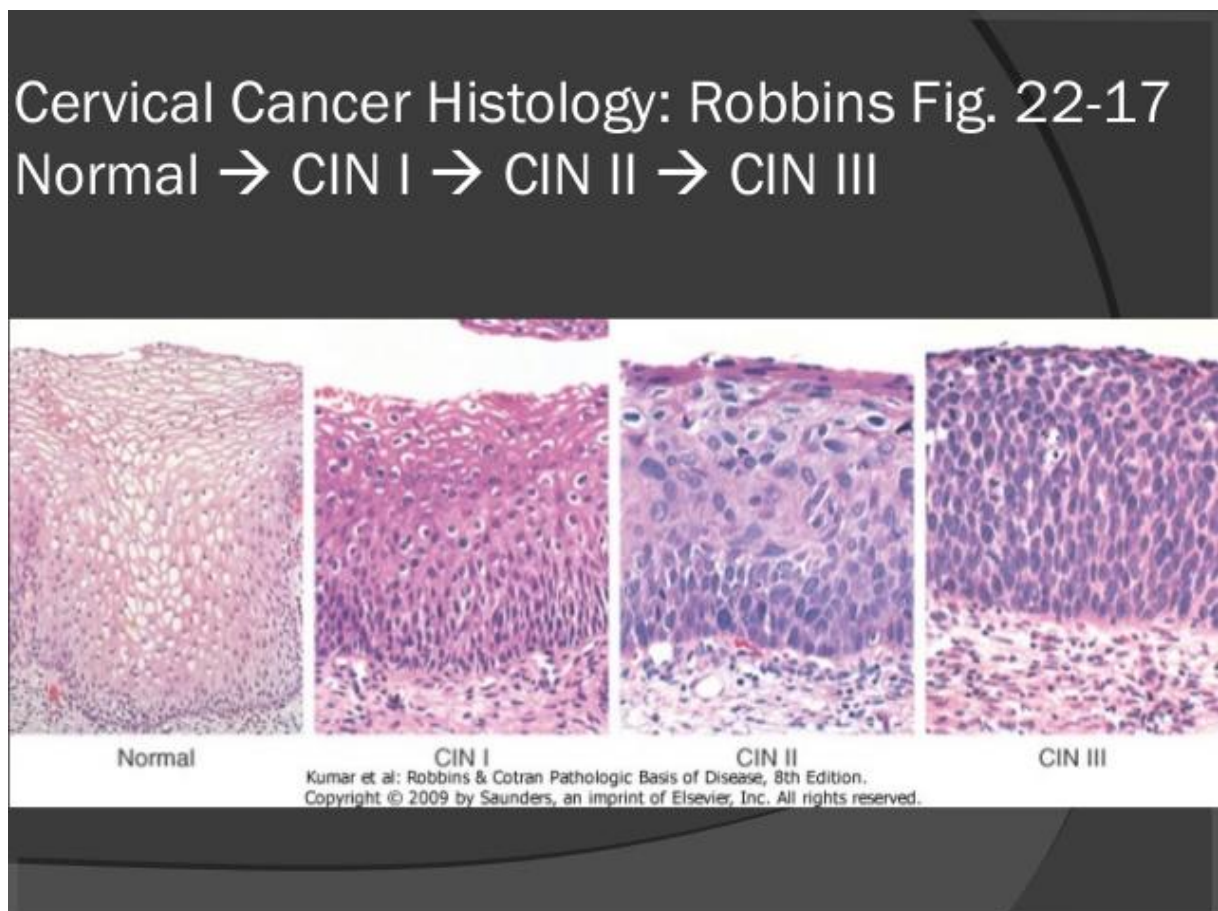
U svijetu, rak vrata maternice je 4. rak po učestalosti. Prema procjenama, u 2012. godini bilo je 528 000 novih slučajeva (3). U Hrvatskoj je smrtnost od raka vrata maternice 50%.

Godišnje oboli 400, a umre 200 žena. Može se reći da svaki drugi dan u Hrvatskoj umre jedna žena od raka vrata maternice (4).

Slika 2. Rak vrata maternice

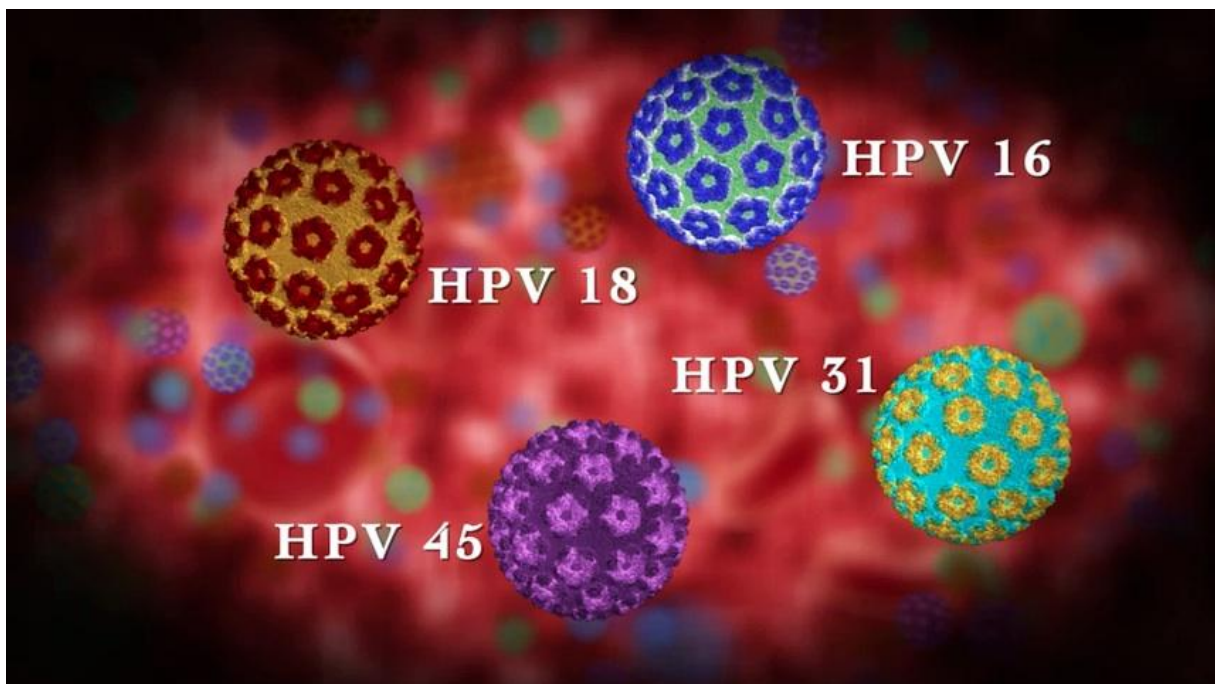
Histološki razlikujemo nekoliko vrsta raka vrata maternice od kojih su karcinom pločastih stanica (carcinoma planocellulare cervicis uteri) i karcinom žljezdanih stanica (adenocarcinoma cervicis uteri) najučestaliji. Planocelularni karcinom čini 75-80%, a adenokarcinom 15-25% svih karcinoma vrata maternice. Ostali epitelni tumori čine 0,5% svih zloćudnih tumora vrata maternice (1).

Slika 3. Histološki prikaz različitih stadija raka vrata maternice

Danas se smatra kako je humani papilloma virus (HPV) glavni uzročnik raka vrata maternice jer se u čak 99,7% slučajeva karcinoma može dokazati infekcija HPV-om.(4)

Postoji više od 100 sojeva HPV-a, ali samo 13 uzrokuje karcinom vrata maternice. Te sojeve nazivamo sojevi visokog rizika. Za nastanak raka vrata maternice i prekarcinogenih lezija u 70% slučajeva su zaslužni sojevi 16 i 18. HPV se uglavnom prenosi spolnim putem. Važno je istaknuti da snošaj nije nužan jer se virus može prenijeti i samim spolnim kontaktom odnosno izravnim dodirrom osobe koja je zaražena s nezaraženom osobom (3).

Slika 4. Visoko rizični sojevi humanog papilloma virusa (HPV)

Iako je infekcija HPV-om nužna za dobivanje raka vrata maternice, većina žena koje obole od HPV-a ne dobiju rak. Uz infekciju HPV-om potrebni su i ostali faktori da bi došlo do raka. (5)

Neki od faktora koji utječu na razvitak karcinoma su:

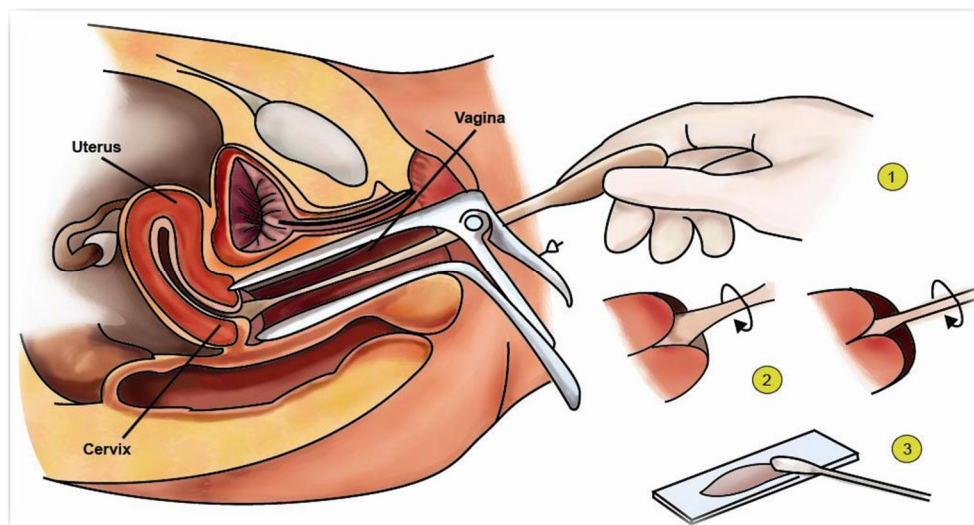
- nizak socioekonomski status,
- spolno prenosive bolesti (npr. infekcija HIV-om povećava rizik od razvoja karcinoma 2-3 puta),
- promiskuitetne navike ili partner s promiskuitetnim navikama,
- veliki broj poroda i pobačaja,
- rani početak spolnih aktivnosti (prije 17. godine),
- pušenje,
- dugotrajno uzimanje oralnih kontraceptiva (6).

Žene koje imaju prekarcenozne lezije ili karcinom u ranoj fazi nemaju simptome. Oni se u većinu slučajeva pojave kada rak postane invazivan i počne se širiti u okolno tkivo. Neki od simptoma koji se mogu pojaviti su:

- neredovita menstruacija,
- menstruacija između 2 menstrualna ciklusa,
- bol za vrijeme spolnog odnosa i krvarenje nakon spolnog odnosa,
- vaginalna nelagoda i iscjedak,
- umor te bol u leđima, nogama i zdjelici,
- gubitak teka i mršavljenje (3).

Dijagnoza se uspostavlja pomoću ginekološkog pregleda i PAPA-testa, kolposkopije i biopsije.

PAPA test je najjednostavnija metoda dijagnostike raka vrata maternice. To je brza i neinvazivna pretraga kojom se uzima obrisak rodnice, vrata maternice i kanala vrata maternice. Nakon uzimanja, uzorka se šalje u citološki laboratorij te se pomoću mikroskopa traže promijenjene stanice. Nalaz PAPA testa može biti normalan ili abnormalan. Normalan nalaz znači da nisu pronađene promijenjene stanice u obrisku vrata maternice, a abnormalan da su pronađene. U slučaju kada se pronađu promijenjene stanice potrebno je provesti daljnje pretrage da bi se utvrdilo da li su to stanice raka (7).

Slika 5. PAPA test

1.3. Prevencija

Prevencija ima veliku ulogu u suzbijanju širenja HPV-a u populaciji i samim time veliku ulogu u sprečavanju nastanka raka vrata maternice. Glavne preventivne mjere su: zdravstveni odgoj djece, cijepljenje protiv HPV-a, informiranje javnosti o karcinomu i načinu širenja te dijeljenje kondoma i smanjenje njihove cijene na prodajnim mjestima.

Zdravstveni odgoj djece u školama je odličan način obrazovanja djece o svim spolno prenosivim bolestima pa tako i o HPV-u. Potreban je jer bi na taj način djeca kroz svoje osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje bila upoznata s opasnostima promiskuitetnog ponašanja te kako se zaštititi od spolno prenosivih bolesti (8).

U Hrvatskoj se na jesen 2015. godine cjepivo protiv HPV-a uvodi u kalendar cijepljenja za sve dječake i djevojčice u prvom razredu srednje škole. Cijepljenje neće biti obavezno i na roditeljima je odluka hoće li cijepiti svoje dijete. Kako znanstvenici procjenjuju da oko 90% žena tijekom života bude zaraženo HPV virusom, struka apelira na roditelje da cijepi svoju djecu (9).

Iako muškarci ne mogu dobiti rak vrata maternice oni su prenosioci virusa stoga je bitno cijepiti i dječake. Cjepiva koja su dostupna sprječavaju infekciju HPV tipovima 16 i 18 koji su najčešći uzročnici karcinoma vrata maternice. Također, ta cjepiva sprječavaju i infekciju tipovima 6 i 11 koji uzrokuju većinu slučajeva spolnih bradavica. Ipak, ova cjepiva ne štite protiv ostalih tipova virusa koji mogu uzrokovati karcinom pa je važno nastaviti sa redovitim pregledima kod ginekologa (10).

Za informiranje javnosti su odgovorni javnozdravstveni radnici i različite udruge za borbu protiv karcinoma. Informiranje se provodi kroz razne projekte i akcije koje su medijski popraćene. Jedan od načina podizanja svijesti javnosti o karcinom je godišnje obilježavanje dana raka vrata maternice pod nazivom Dan mimoza. Prvi Dan mimoza je održan 26.01.2008. godine u organizaciji Hrvatske lige protiv raka i udruge Zdravka. Svake se godine na taj dan diljem Hrvatske na štandovima prodaju grančice mimoza i tako se prikupljaju novci koji se troše za borbu protiv ovog karcinoma (4).

Slika 6. Poštanska markica s natpisom Nacionalnog dana borbe protiv raka vrata maternice i

Dana mimoza

1.4. Program prevencije raka vrata maternice u Primorsko-goranskoj županiji

Program prevencije raka vrata maternice u PGŽ je pilot projekt koji je prethodio Nacionalnom programu ranog otkrivanja raka vrata maternice. Projekt je trajao od 2007. do 2012. godine.

Ciljevi projekta su grupirani na kratkoročne, srednjoročne i dugoročne. Dugoročni cilj je bio smanjiti pojavnost i smrtnost od raka za 10% do 2012. godine, ali taj cilj je nerealno postavljen jer je za takve rezultate potrebno 10 i više godina. Ostali ciljevi su se odnosili na bolju edukaciju mladih o odgovornom seksualnom ponašanju i o spolno prenosivim bolestima, povećanje broja žena koje redovito odlaze na ginekološke preglede te bolja kvaliteta pregleda, uzimanja PAPA testova i njihovih očitavanja.

U 4 godine trajanja projekta pregledano je 8940 žena i dobivena su 63 abnormalna nalaza.

Program je postao temelj za provedbu projekta na nacionalnoj razini, pa je jedan od zaključaka da je odlično koncipiran. Kao zaključak je također navedeno da je potrebno ažurirati podatke o osiguranim osobama, povećati broj ginekoloških timova na području PGŽ i povezati ginekologe s obiteljskom medicinom zbog boljeg pristupa pacijentu (11).

1.5. Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice

Dana 15. srpnja 2010. godine na sjednici Vlade usvojen je Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice. Program se provodi u trogodišnjim ciklusima i počeo je s provedbom 2012. godine. Ciljana skupina programa su žene koje imaju 25-64 godina, a pozivi se šalju svim ženama iz te skupine koje nisu napravile Papa-test više od 3 godine.

Program ima dvije vrste ciljeva, opće i specifične.

„Opći ciljevi:

1. Obuhvatiti 85% ciljne populacije programom ranog otkrivanja raka vrata maternice tijekom tri godine od početka programa;
2. Smanjiti pojavnost raka vrata maternice za 60%-70% u dobnoj skupini žena od 25-64 godine osam godina od početka programa;
3. Smanjiti mortalitet od raka vrata maternice za 80% u dobnoj skupini 25-70 godina 13 godina od početka programa.

Specifični ciljevi:

1. Ustanoviti incidenciju i prevalenciju raka vrata maternice u asimptomatskoj (zdravoj) populaciji, stupanj proširenosti i operabilnost;
2. Ustanoviti točan protokol pristupa bolesnicima s rakom vrata maternice u skladu s mogućnostima našeg zdravstva;
3. U što više centara uvesti kolposkopsko otkrivanje predmalignih tumorskih promjena;
4. Standardizirati kirurško i medikamentozno liječenje te indikacije i načine radioterapije (12).“

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

1. Utvrditi postotak odaziva na Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice
2. Otkriti razloge zbog kojih se žene ne odazivaju na program

3. ISPITANICI I METODE

3.1. Ispitanici

Podaci o odazivu na Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice su uzeti iz izvješća Nastavnog zavoda za javno zdravstvo PGŽ.

Za otkrivanje razloga ne odaziva na Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice korišten je anketni upitnik. Istraživanje je provedeno među ženama koje se nalaze u ciljanoj dobnoj skupini, od 25 do 64 godina. Provodilo se tijekom kolovoza 2015. i u tom razdoblju je anketirana 51 žena.

3.2. Metode

U radu su se koristili podaci o odazivu na Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice u Primorsko-goranskoj županiji te anketni upitnik.

Anketni upitnik se sastojao od 14 pitanja, od kojih se 2 odnose na osobne podatke ispitanica kao što su dob i obrazovanje. Ostalih 12 pitanja su sastavljena s ciljem da se dobije uvid u to koliko su ispitanice informirane o raku vrata maternice, koji su im razlozi ne odaziva na Nacionalni program te kakvo im je mišljenje o provedbi programa.

U obradi podataka korišten je program Microsoft Office Excel 2007.

4. REZULTATI

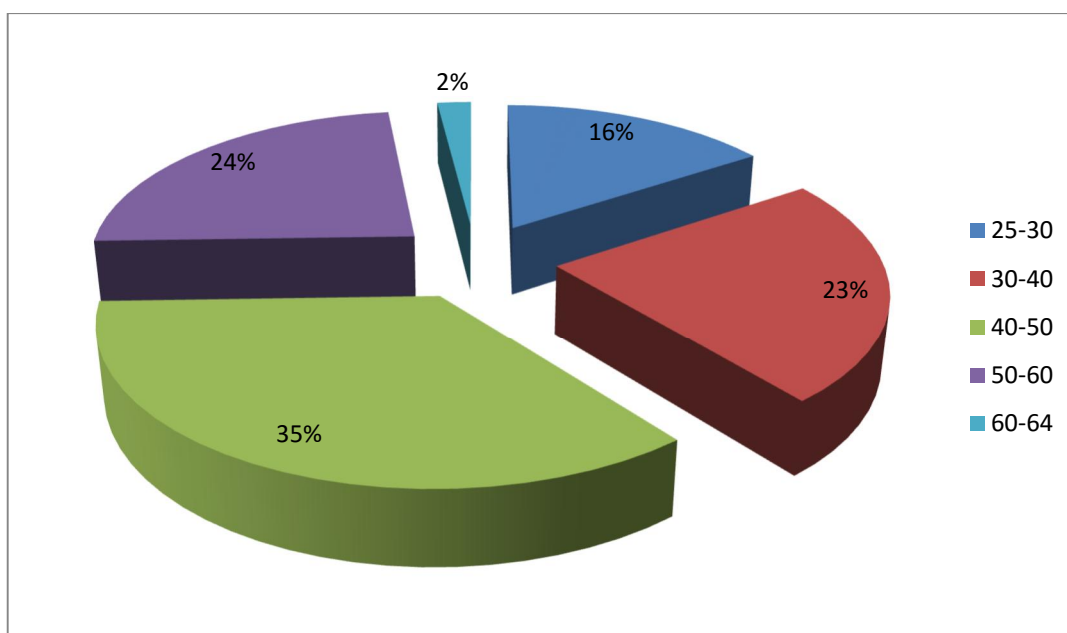
4.1. Odaziv na Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice u PGŽ

Rezultati prvog ciklusa Nacionalnog programa u PGŽ su dostupni u dva izvještaja, jedan izvještaj za 2013. i jedna za 2014. godinu. U 2013. godini pozvano je 29721 žena, a odazvalo se 7165 što je 24,10%. U 2014. godini odaziv je bio malo gori. Od 28614 pozvanih žena odazvalo se 6616, a to je 23,12%.

4.2. Rezultati anketnog listića

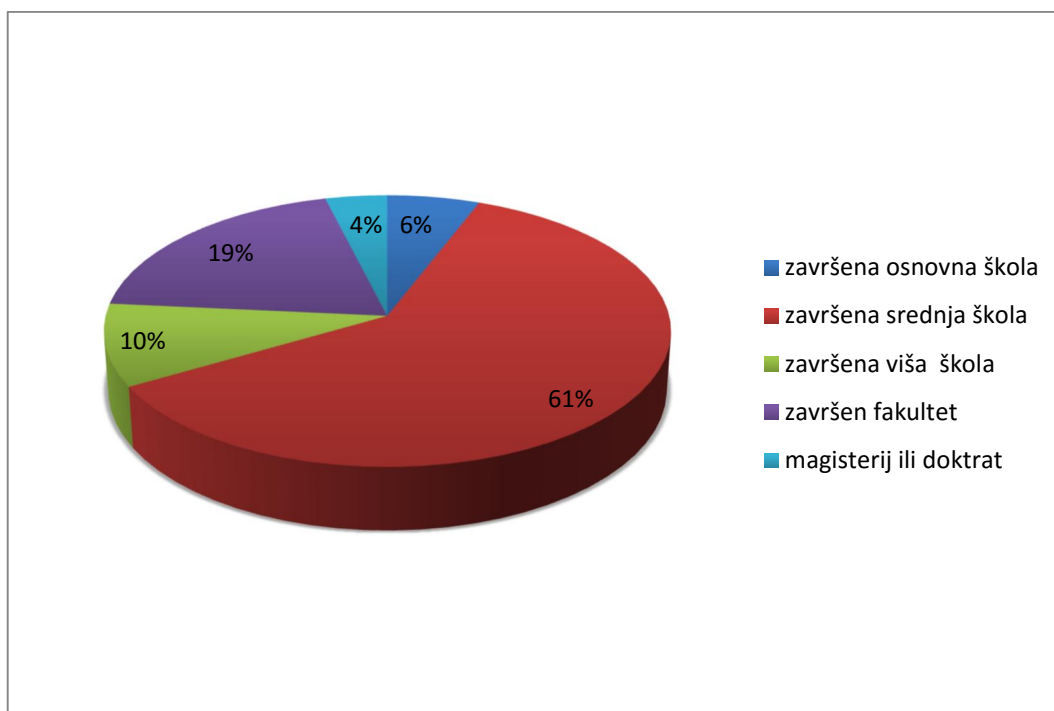
Istraživanje je provedeno u kolovozu 2015. godine. U istraživanju je sudjelovala 51 žena u dobi od 25 do 64 godina.

4.2.1. Podjela ispitanica prema dobi i obrazovanju

Slika 7. Distribucija ispitanica prema dobnim skupinama

Najviše žena je bilo u dobnoj skupini 40-50 godina (35%). Manji broj ispitanica je bio u dobnim skupinama 50-60 godina (24%), 30-40 godina (23%) te 25-30 godina (16%). Samo jedna ispitanica je pripadala dobnoj skupini 60-64 godina (2%). (Slika 7)

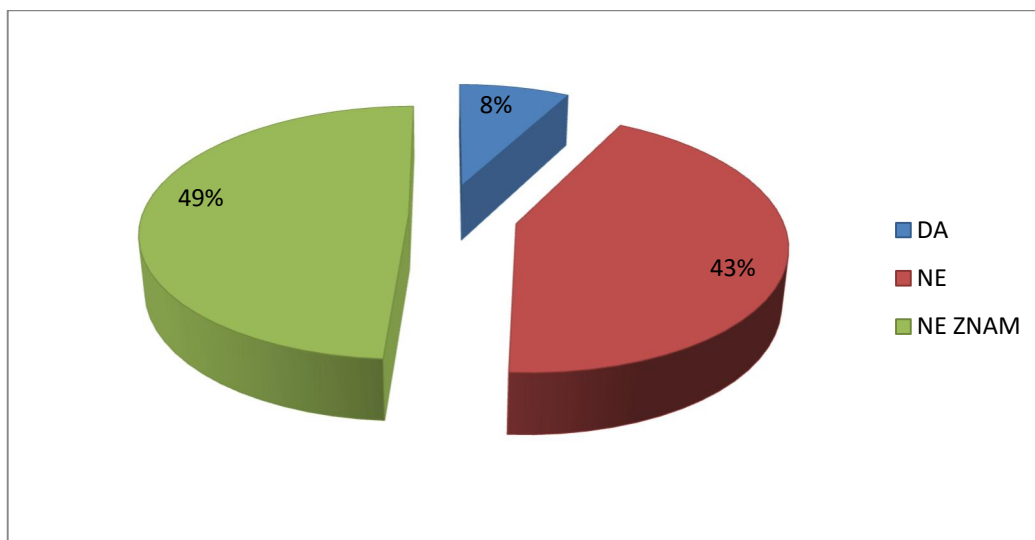

Slika 8. Stupanj obrazovanja ispitanica

Završenu srednju školu, kao najviši stupanj obrazovanja, navela je 61% ispitanica odnosno 31 ispitanica od ukupno 51 ispitanih. Završen fakultet imaju 10 ispitanica (19%), a završenu višu školu njih 5 (10%). Najmanji broj ispitanika ima završen magisterij ili doktorat (4%), a 3 ispitanice (6%) imaju samo završenu osnovnu školu. (Slika 8)

4.2.2. Provjera informiranosti ispitanica o raku vrata maternice i odazivu na Nacionalni program

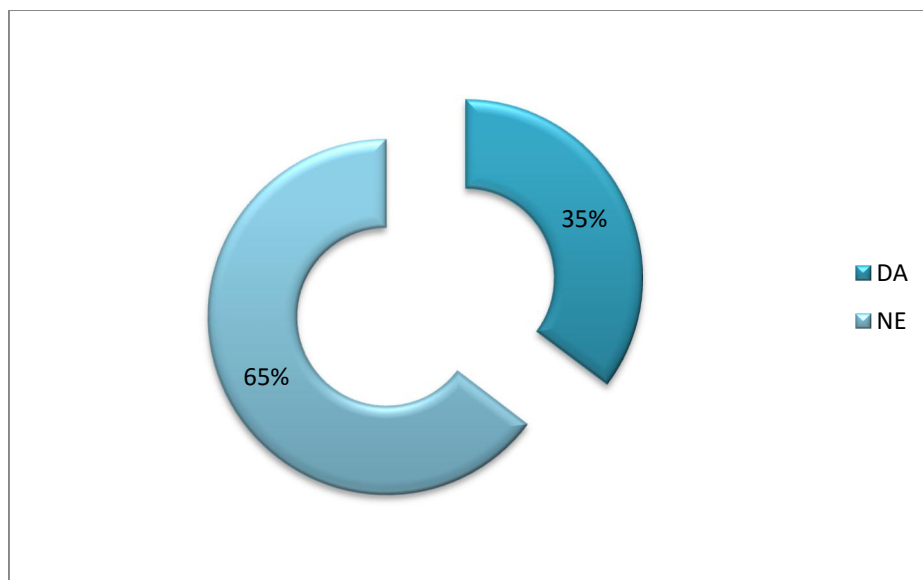
Jedno od anketnih pitanja je tražilo od ispitanica da kažu **spadaju li u rizičnu skupinu za dobivanje raka vrata maternice.**

Slika 9. Distribucija ispitanica prema spadanju u rizičnu skupinu za dobivanje raka vrata maternice

Njih 25 (49%) je odgovorilo ne znam, a nešto manji broj ispitanica odnosno njih 22 (43%) su odgovorile da ne spadaju u rizičnu skupinu. Samo 4 ispitanice (8%) smatraju da spadaju u rizičnu skupinu za dobivanje raka vrata maternice. (Slika 9)

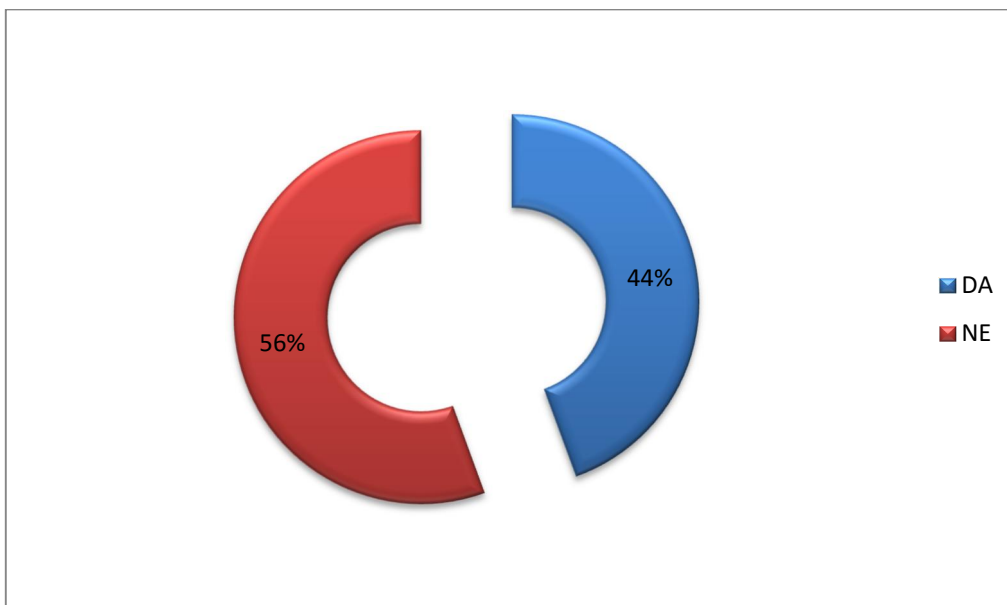
Jeste li dobili poziv za Papa-test u okviru Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka vrata maternice?

Slika 10. Distribucija ispitanica prema tome da li su dobile poziv za Nacionalni program

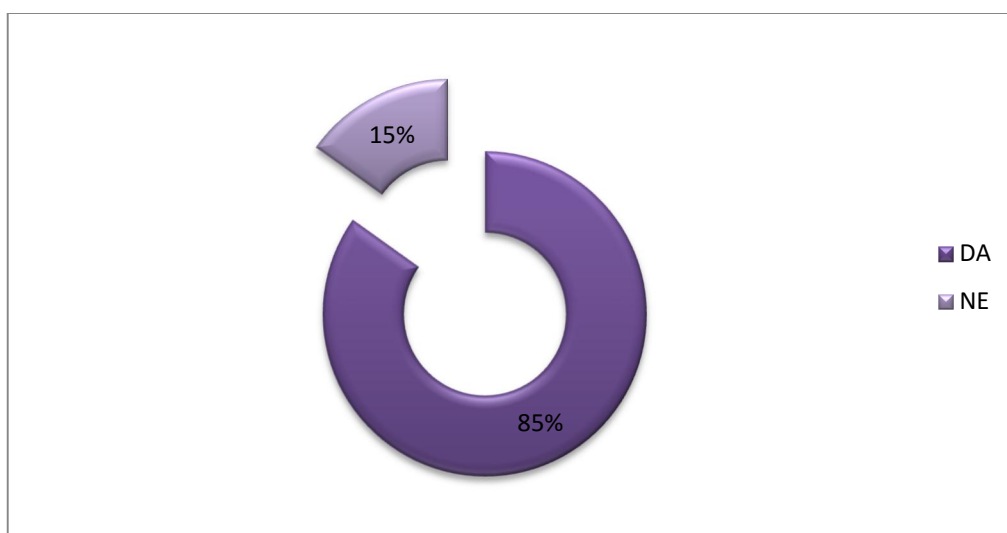
Od ukupno 51 ispitanice, 18 (35%) ih je dobilo poziv za napraviti Papa-test u okviru Nacionalnog programa. Većina ispitanica, tj 33 ispitanice (65%) ipak nisu dobile poziv. (Slika 10)

Jeste li se odazvale pozivu?

Slika 11. Odaziv žena koje su dobile poziv na Nacionalni program

Pozivu se odazvala 8 ispitanica, što čini 44% žena koje su dobile poziv za sudjelovanje u Nacionalnom programu. Ostalih 56% odnosno 10 ispitanica se nisu odazvale pozivu. (Slika 11)

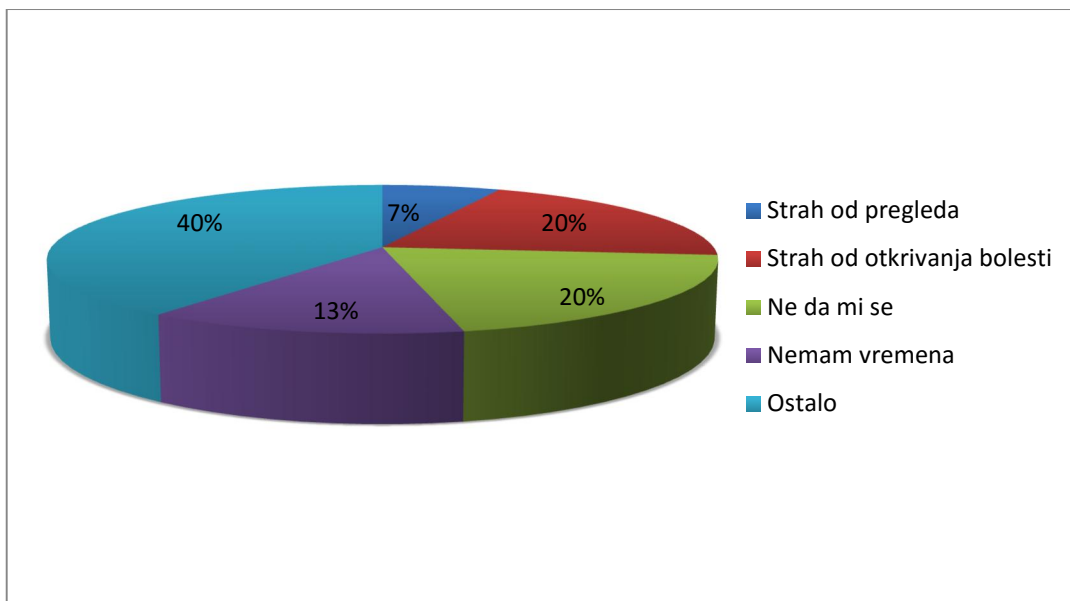

Slika 12. Distribucija ispitanica prema tome da li bi se odazvale da su dobile poziv za program

Da su dobile poziv za program, 28 žena (85%) od ukupno 33 koje nisu dobile poziv, bi se odazvalo na njega. Samo 5 žena (15%) se ne bi odazvalo. (Slika 12)

4.2.3. Navodi žena o neodazivanju na preventivni pregled ranog otkrivanja raka vrata maternice

Slika 13. Razlozi ne odaziva na Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice

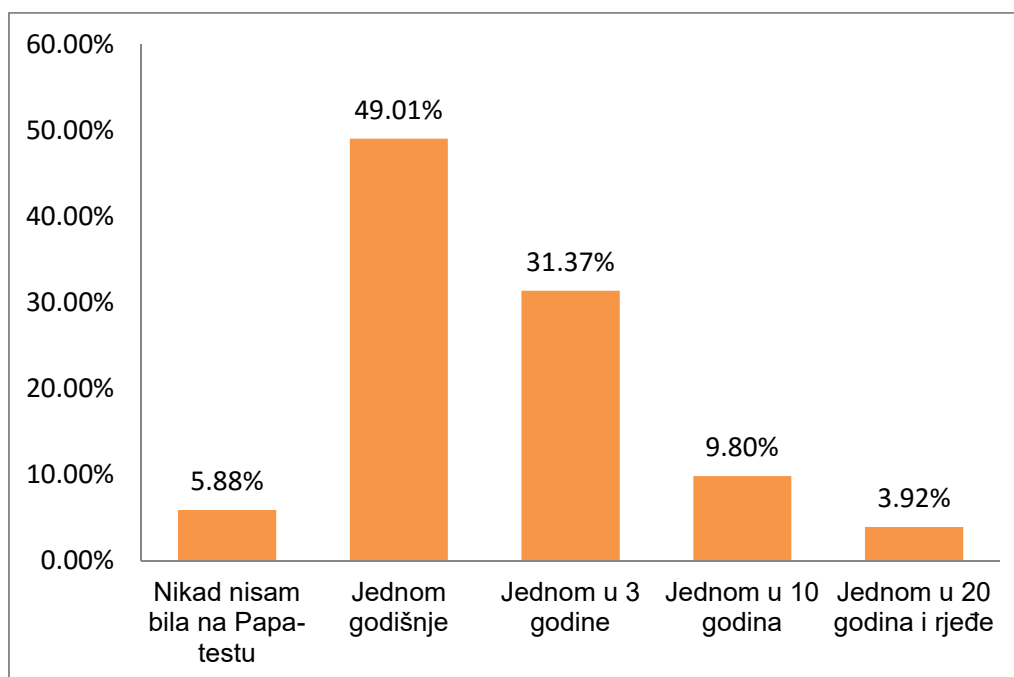
Neki od razloga zbog koji se žene nisu odazvale ili se ne bi odazvale da dobiju poziv su:

strah od pregleda, strah od otkrivanja bolesti, nedostatak vremena i taj da im se ne da.

Od ukupno 15 žena koje se nisu ili se ne bi odazvale na program, 3 žene (20%) kažu da je **strah od otkrivanja bolest razlog njihovog ne odaziva**. Za 20% žena, odnosno 3 žene **razlog ne odazivanja je bio lijenost**. **Strah od pregleda** kao razlog navodi samo 1 žena (7%). U skupinu žena koje kažu da **nemaju vremena za odaziva** spadaju 2 žene (13%).

Najveći broj žena, tj. 6 žena (40%) su zaokružile odgovor ostalo te navele svoje razloge ne dolaska. Dvije žene su navele sličan razlog zašto se nisu ili se ne bi odazvale. Jedna je napisala da je „**bila na pregledu ranije**“, a druga da „**ide na kontrole redovito**“. Jedna od tih 6 žena je napisala da je razlog njenog ne odaziva to što „**ima lošu ginekologicu pa joj se ne da ići kod nje**“, a ne da joj se ni tražiti novog liječnika. „**Da im pregled nije potreban**“ napisale su dvije žene, a jedna od njih je uz to navela i da „**vjeruje u moć pozitivnog razmišljanja i alternativnu medicinu**“ te da zbog toga ne ide kod doktora pa i da je bolesna ne bi išla u bolnicu. Jedna od ispitanica je napisala kako je razlog ne odaziva bio „**strah od pregleda i od otkrivanja bolesti te to što ima i druge zdravstvene tegobe**“.

Koliko često idete na Papa-test?

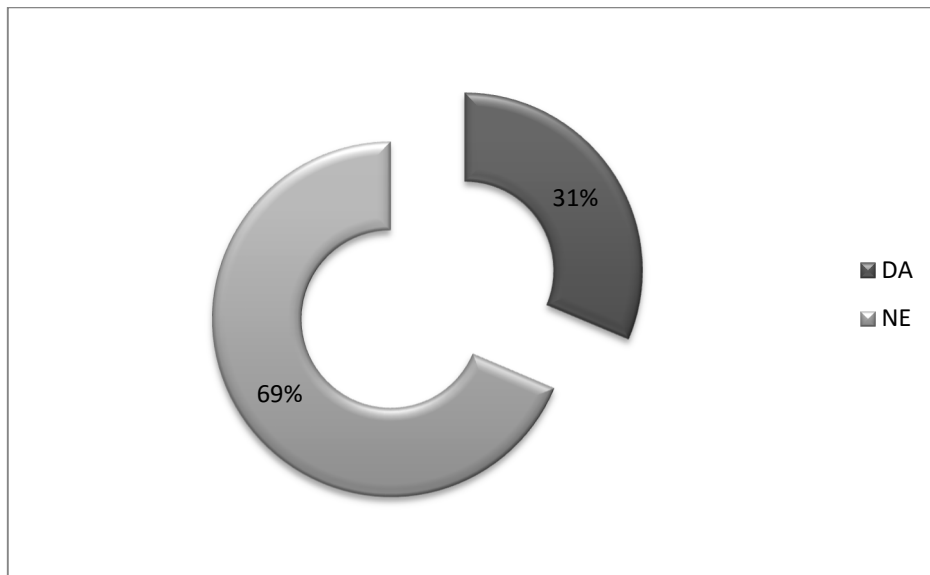

Slika 14. Distribucija žena prema učestalosti odlazanja na Papa-test

Na anketno pitanje : Koliko često idete na Papa-test? 25 žena (49,01%) je odgovorilo da idu jednom godišnje. Da ide jednom u tri godine odgovorilo je 16 žena (31,37%). Žene koje ne

idu dovoljno često su one koje su odgovorile da idu jednom u deset godina ili jednom u dvadeset godina i rjeđe. 5 žena (9,80%) je odgovorilo da na Papa-test idu jednom u deset godina, a 2 žene (3,92%) su odgovorile da idu jednom u 20 godina i rjeđe. Od ukupnog broja anketiranih žena, 5,88% odnosno 3 žene su odgovorile da nikad nisu bile na Papa-testu. (Slika 14)

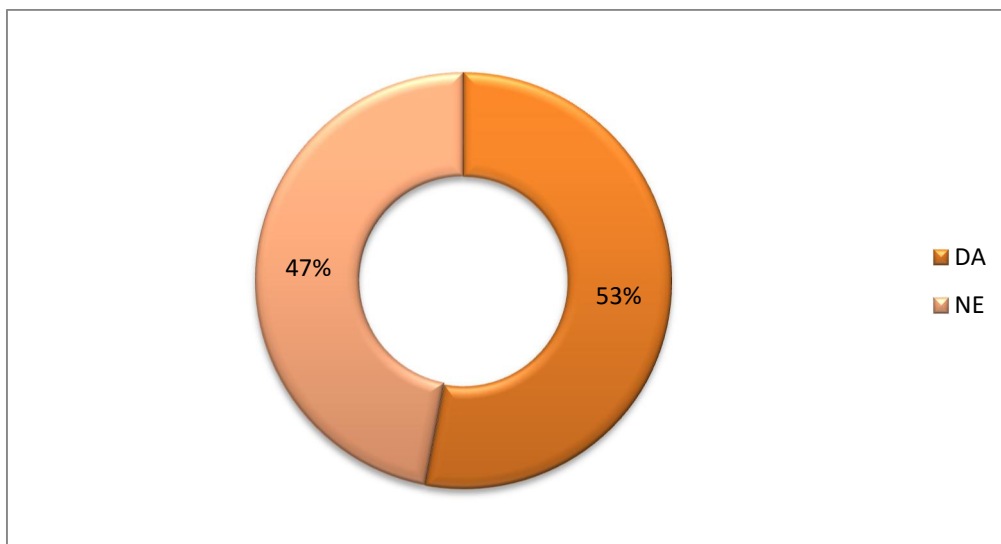
Poznajete li nekoga tko boluje ili je bolovao od raka vrata maternice?

Slika 15. Distribucija žena prema tome poznaju li nekoga tko je bolovao ili boluje od raka vrata maternice

Većina ispitanih žena (69%) ne zna nikoga tko je bolovao ili boluje od raka vrata maternice. Da poznaje nekoga tko boluje ili je bolovao tog karcinoma se izjasnilo 16 žena odnosno 31%. (Slika 15)

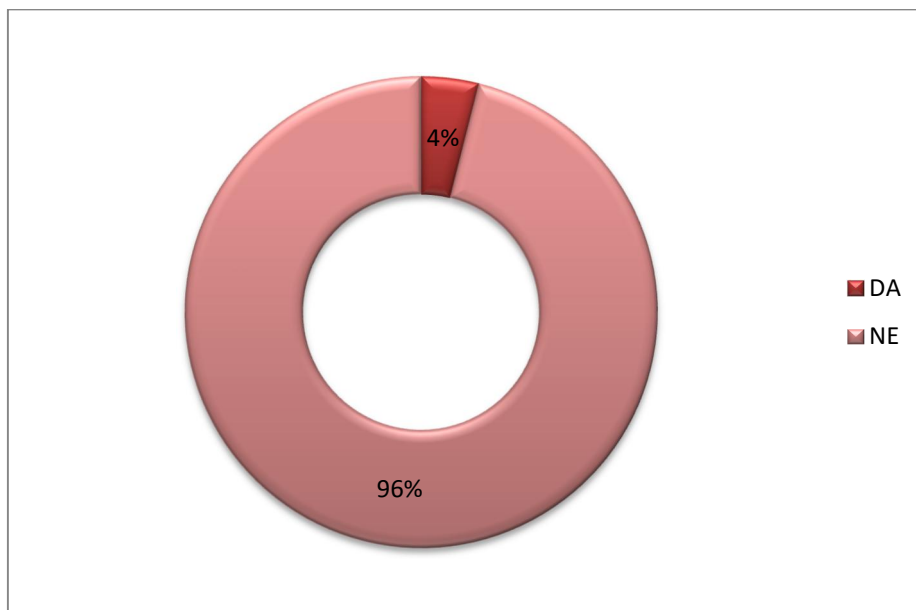
Mislite li da ste dovoljno informirane o raku vrata maternice?

Slika 16. Distribucija ispitanica prema tome da li misle da su dobro informirane o raku vrata maternice

Skoro jednak broj žena misli da su dovoljno i da nisu dovoljno informirane o raku vrata maternice. Njih 27 (53%) misli da su dovoljno informirane, do njih 24 (47%) misli da nisu. (Slika 16)

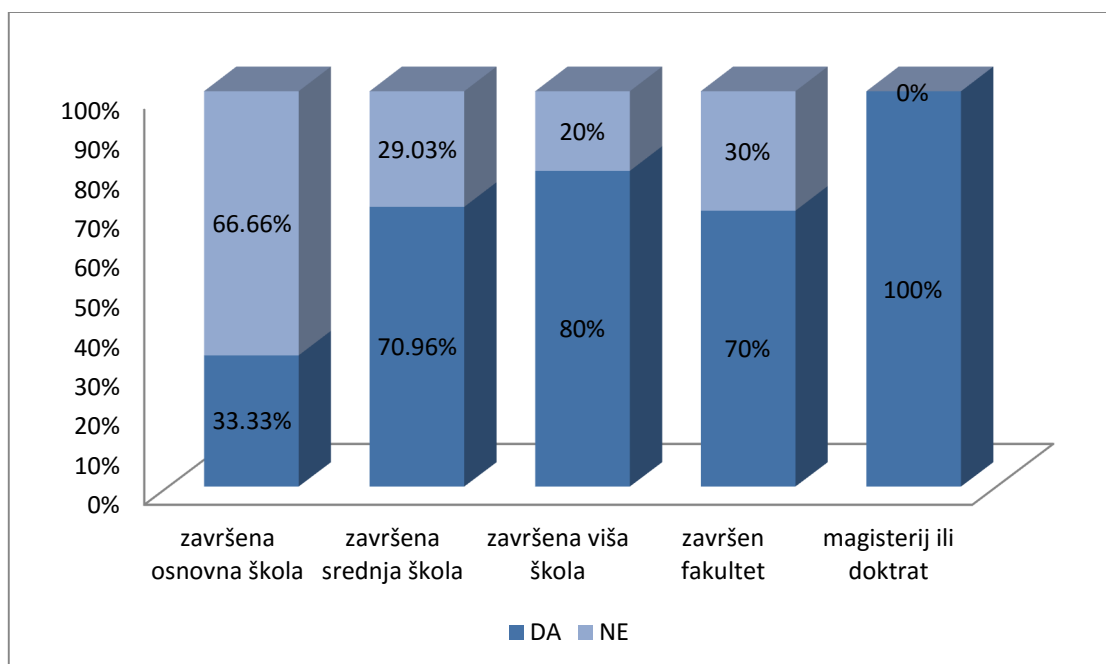
Jeste li ikad bolovali od HPV-a?

Slika 17. Distribucija žena prema tome da li boluju ili su ikad bolovali od HPV-a

Samo 2 žene (4%) su odgovorile pozitivno na pitanje da li boluju ili su ikad bolovali od HPV-a. Velika većina žena, odnosno njih 49 (96%) su odgovorile negativno na to pitanje. (Slika 17)

4.2.4. Odaziv na Nacionalni program s obzirom na obrazovanje ispitanica

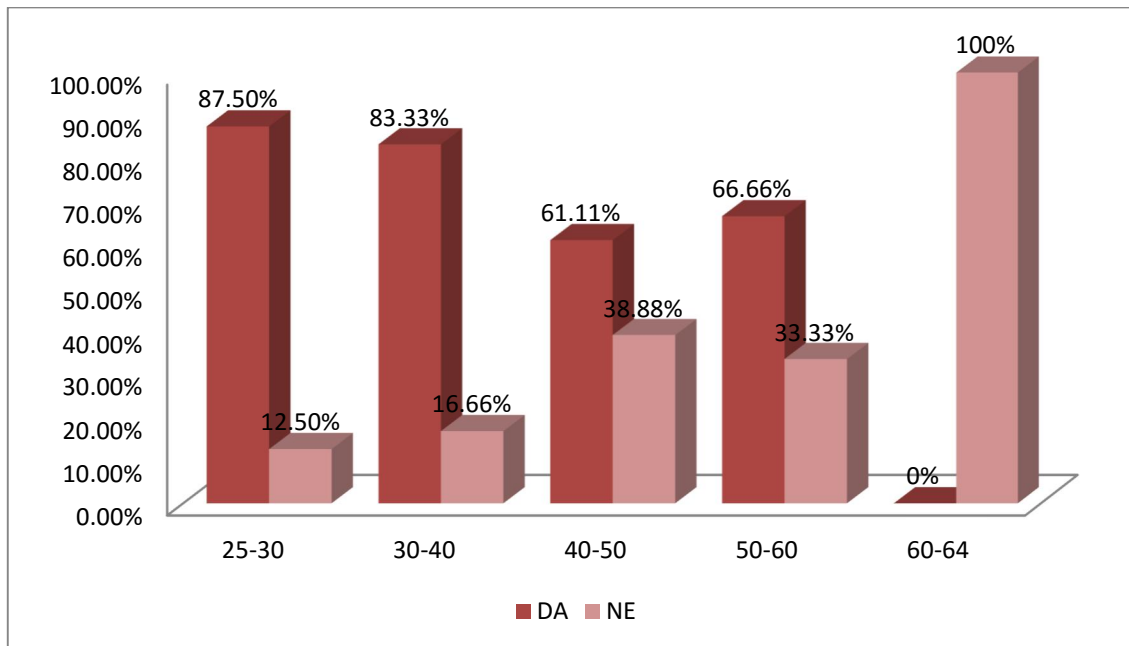

Slika 18. Odaziv žena s obzirom na stupanj obrazovanja

Skupina u kojoj su ispitanice koje imaju magisterij ili doktorat ima najveći postotak odaziva na program, čak 100%. 70% žena koje su navele završen fakultet kao stupanj obrazovanja se odazvalo ili bi se odazvalo na program dok njih 30% nije ili ne bi. Među ženama koje su završile višu školu odaziv je 80%, a njih 20% se ne bi odazvale. 29,03% žena sa završenom srednjom školom se ne bi odazvale, a ostalih 70,96 % bi se odazvale.

Najveći ne odaziv je u grupi žena koje su završile samo osnovnu školu. 66,66% žena iz te skupine se ne bi odazvalo, a 33,33% njih bi se odazvalo. (Slika 18)

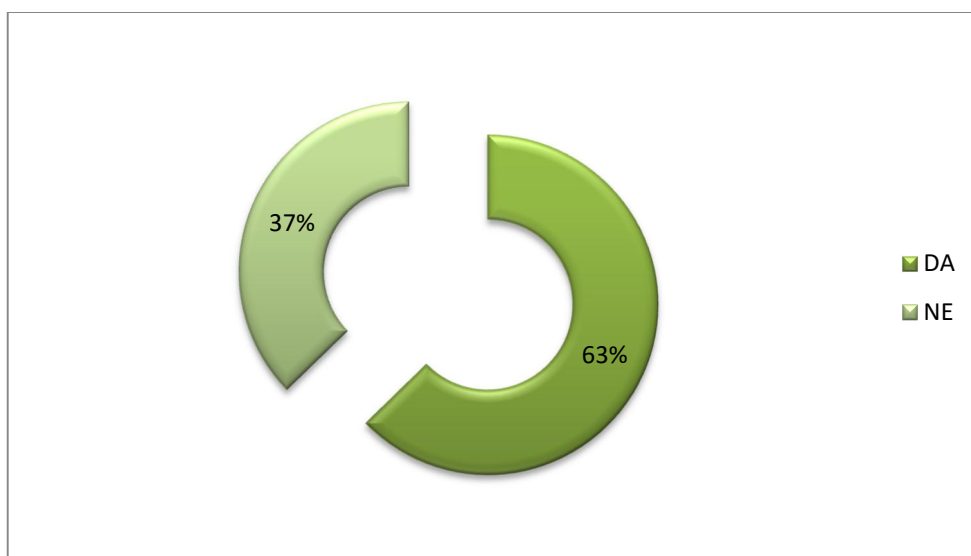
4.2.5. Odaziv na Nacionalni program s obzirom na dob ispitanica

Slika 19. Odaziv žena s obzirom na dob

Skupini žena koje imaju od 60 do 64 godine pripada samo jedna žena, a ta žena se nije odazvala na poziv tako da je ne odaziv 100%. Najbolji odaziv je kod žena koje imaju 25-30 godina. Kako vidimo na slici 19, 87,50% žena iz te dobne skupine bi se odazvalo dok 12,50% ne bi. Malo manji odaziv je kod žena u dobnoj skupini 30-40. Njih 83,33% bi se odazvalo, a 16,66% ne bi. U skupini žena dobi 40-50 godina odaziv bi bio 61,11%, a ne odaziv 38,88%. Slična situacija je i u skupini žena u dobi 50-60 godina. 66,66% žena bi se odazvalo, a ostalih 33,33% ne bi. (Slika 19)

4.2.6. Mišljenja ispitanica o provedbi Nacionalnom programu

Slika 20. Distribucija žena prema tome misle li da se Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice dobro provodi

Na pitanje **da li misle da se Nacionalni program dobro provodi** većina žena je odgovorila potvrdno. Čak 63% žene odnosno 32 od ukupno 51 misli da se program dobro provodi, dok ostalih 19 žena (37%) misle da se može bolje provoditi. (Slika 20)

Na kraju anketnog listića žene su imale priliku dati **prijedloge za poboljšanje Nacionalnog programa ranog otkrivanja vrata maternice**. Većina prijedloga se odnosila na **bolju informiranost javnosti kroz predavanja, veću dostupnost brošura** te općenito **bolje reklamiranje** Nacionalnog programa. Također je nekoliko ispitanica navelo kako je potrebna **edukacija djece u školama**. Kao jedan od prijedloga podizanja kolektivne svijesti o ovom problemu je dan prijedlog da se u kampanjama koriste oboljeli koji bi pričali o svojim iskustvima. Ispitanice su također prepoznale i važnost **uključivanja liječnika opće prakse** koji bi prema njihovom prijedlogu trebali pratiti da li su se njihove pacijentice odazvale na program i ako nisu upozoriti ih da trebaju. Jedan od konkretnih prijedloga za poboljšanje je **uvodenje obaveznog Papa-testa na sistematske preglede**.

5. RASPRAVA

Prvi cilj ovog rada je bio utvrditi koliki je odaziv na Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka vrata maternice u Primorsko-goranskoj županiji. Nacionalni program je nastao po uzoru na pilot projekt Primorsko-goranske županije koji se odvijao od 2007. do 2012. godine (11).

Prvi ciklus Nacionalnog programa traje tri godine, a počeo se provoditi 2013. godine. Kako je zadnja godina ciklusa još uvijek u tijeku, dostupni su rezultati samo za 2013. i 2014. godinu.

U 2013. godini odaziv je bio 24,10%, a u 2014. godini 23,12%. Odaziv na Nacionalni program u Primorsko-goranskoj županiji je lošiji nego što je bio odaziv na pilot projekt.

Odaziv na pilot projekt:

- 2008. godine je bio 46,5%,
- 2009. godine je bio 41,9%,
- 2010. godine je bio 41,8%,
- 2011. godine je bio 41,9% (11).

Drugi cilj ovoga rada bio je utvrditi razloge ne odaziva na Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice. U svrhu toga napravljen je anketni upitnik kojeg su ispunile 51 žena različite dobi u rasponu od 25 do 64 godine. Anketni list se sastojao od 14 pitanja od koji su 2 pitanja dob i stupanj obrazovanja, a ostala se odnose na Nacionalni program. Broj ispitanika je malen pa se istraživanje ne može svrstati u kvantitativno. Ipak može nam pokazati kakvi su mišljenja žena o provedbi programa.

U istraživanju je sudjelovao najveći broj žena u dobnoj skupini 40-50 godina, njih 35 %. U dobnoj skupini iznad 60 godina nalazila se samo jedna žena. Prosječna dob ispitanica bila je 41,7 godina.

Kada su ispitanice pitane misle li da spadaju u rizičnu skupinu, samo 8% ispitanica odgovorilo je potvrdno. Čak njih 49% ne znaju da li spadaju u rizičnu skupinu, dok 43% smatra da ne spada. Činjenica da se za odgovor „ne znam“ odlučilo većina žena govori o tome kako su nedovoljno informirane o nastanku raka vrata maternice. Istraživanje koje je provedeno 2007. godine u Velikoj Britaniji pokazalo je kako od 1600 ispitanih žena samo 2,5% misli da je HPV povezan sa rakom vrata maternice (13).

Poziv na Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice je dobilo manji broj žena. 65% žena nije dobilo poziv za program, dok je njih 35% dobilo. Razlog zašto tako puno žena nije dobilo poziv za Nacionalni program je taj što se na program pozivaju žene koje nisu bile više od tri godine na Papa-testu, a prema anketi 80,38% ispitanica su išle barem jednom u tri godine na Papa-test (12).

U skupini žena koje su dobile poziv odazvalo se 44% žena. Zanimljivo je da u skupini žena koje nisu dobile poziv, da su ga dobile, odazvalo bi se njih 85%.

Kako se samo 15 ispitanica nije odazvalo ili se ne bi odazvalo statistika nije vjerodostojna. Tri ispitanice su odgovorile da se nisu odazvale zbog straha od otkrivanja bolesti, a druge tri da im se ne da. Jedna ispitanica je odgovorila da ju je strah pregleda. Dvije ispitanice su odgovorile da se nisu odazvale jer nemaju vremena. Ostalih 6 ispitanica se nisu odlučile ni za jedno od ovih odgovora nego su navele svoje. Pa su tako dvije žene napisale da im pregled nije potreban, a druge dvije da su nedavno bile na pregledu. Jedna ispitanica je navela kako se nije odazvala jer ju je strah i pregleda i otkrivanja bolesti.

Jedna od tih 6 žena je kao odgovor na pitanje navela da vjeruje u moć pozitivnog mišljenja i u alternativnu medicinu, da ne ide kod doktora te da je i bolesna ne bi išla u bolnicu. Zanimljivo je da je ta ista žena jedna od onih 41 žena koje idu redovito na Papa-test.

Na pitanje: „Koliko često idete na Papa-test“ većina žena (49,01%) je odgovorilo jednom godišnje. Redovito odlaženje na Papa-test je barem jednom u 3 godine što je odgovorilo 31,37% žena. Znači da se za ukupno 80,38% utvrdilo da idu redovito na preglede kod ginekologa. Jednom u 10 godina i jednom u 20 godina i rjeđe je odgovorilo ukupno 13,72% žena. Da nikad nisu bile na Papa-testu odgovorilo je 5,88%. Zanimljivo je da od ukupno 3 ispitanice koje su navele osnovnu školu kao najviši stupanj obrazovanja ni jedna ne ide redovito na preglede. Dvije ispitanice idu na Papa-test jednom u 20 godina i rjeđe, dok jedna nikada nije bila na njemu. Dob tih dviju ispitanica koje idu jednom u 20 godina i rjeđe je 56 i 57 godina. Ispitanica koja nikad nije napravila Papa-test ima 42 godine. Također je zanimljivo da je ta ispitanica na pitanje zašto se ne bi odazvala na poziv programa odgovorila da ju je strah pregleda.

Većina ispitanica ne znaju nekoga tko je obolio od raka vrata maternice, a 31% žena ipak ima oboljele u svom okruženju.

Na pitanje da li misle da su dovoljno informirane o raku vrata maternice ispitanice su skoro jednako odgovorile. Njih 27 (53%) smatra da su dobro informirane, a 24 (47%) da nisu. I ovo pitanje kao i pitanje o pripadnosti rizičnoj skupini pokazuje na nedovoljnu informiranost žena koje su ciljana skupina Nacionalnog programa.

Samo dvije ispitanice (4%) boluju ili su bolovale od HPV-a. Kako se taj postotak ne slaže s procjenama struke možemo zaključiti da neke žene ne znaju ili se srame priznati u ovakvom upitniku da su bolovale od spolno prenosive bolesti (9).

2007. godine je provedeno istraživanje o osjećaju stigme kod oboljelih od HPV-a. Jedan od zaključaka istraživanja je da će žene koje znaju da je HPV spolno prenosiva bolest kada se zaraze imati veći osjećaj stigme i srama zbog toga (14).

Kada uspoređujemo odziv žena s obzirom na njihovu dob primjećujemo da je odziv najbolji u najmlađoj dobnoj skupini (87,50%), a najgori u najstarijoj dobnoj skupini (0%). U dobnoj skupini 30-40 je odaziv malo manji (83,33%) nego u najmlađoj skupini. Žene u dobnim skupinama 40-50 godina i 50-60 godina imaju slične postotke odaziva. Iako je u najstarijoj dobnoj skupini samo jedna žena pa podatak od 100% ne odaziva nije reprezentativan, s obzirom na druge dobne skupine možemo zaključiti da šansa da će se žena odazvati na poziv s godinama opada. U članku koji je objavljen 2015. godine se navodi kako je razlog zašto je u starijim dobnim skupinama svjesnost o raku mala taj što žene u tim godinama ne razmišljaju o svojim prijašnjim seksualnih aktivnosti te kako ih ponašanje iz mlađih dana može dovesti do razvoja raka (15).

Kod usporedbe odaziva s obzirom na stupanj obrazovanja žene primjećujemo da je kod žena koje su doktorirale ili magistrirale odaziv čak 100%. To je i očekivano jer bi žene s tim stupnjem obrazovanja trebale biti upoznate s dobrobitima ovog programa i općenito s dobrobitima preventivnih pregleda. S druge strane, opet očekivano, najgori odaziv je u žena koje su završile samo osnovnu školu.

Kod žena koje su završile srednju školu, višu školu ili fakultet postotci odaziva su dobri i variraju od 70% do 80%.

Na pitanje da li misle da se Nacionalni program dobro provodi 63% ispitanica je odgovorilo potvrdno. Iako je većina ispitanica odgovorila da misle da se program dobro provodi to nije dovoljno velik postotak da bi bili zadovoljni.

Glavna zamjerka ispitanica na program je bila nedovoljna informiranost o bolesti i o samom programu. Neki od prijedloga su se odnosili i na školstvo te na potrebu edukacije djece i mladih kroz njihovo osnovnoškolsko, srednjoškolsko i fakultetsko obrazovanje.

Većina prijedloga ispitanica se podudara sa prijedlozima Svjetske zdravstvene organizacije koja savjetuje da se spolno prenosive bolesti pa tako i HPV trebaju prevenirati tako da se teži poticanju i usvajanju odgovornog spolnog ponašanja kroz edukaciju mladih. Također savjetuju organizaciju savjetovališta za mlade u svrhu edukacije te cijepljenje protiv HPV-a.

Sekundarna prevencija u obliku probira je najbolji način za rano otkrivanje i učinkovito liječenje raka vrata maternice (8). Da bi se probir provodio u što većem broju potrebno je senzibilizirati javnost o raku vrata maternice. Jedan od prijedloga ispitanica je bio da u reklamiranju Nacionalnog programa budu uključene i žene kojima je dijagnosticiran rak vrata maternice. Kako je takvo reklamiranje dobro pokazuje primjer Velike Britanije u kojoj je postotak odaziva na probir u 2009. godini porastao zbog tzv. Jade Goody efekta. Jade Goody je bila televizijska reality ličnost koja je u javnosti otvoreno govorila o svojoj bolesti te je 2009. godine preminula od posljedica raka vrata maternice (16).

6. ZAKLJUČAK

Rak vrata maternice je 4. rak po učestalosti u svijetu. U Hrvatskoj svaki drugi dan umre jedna žena od raka vrata maternice. Rak vrata maternice se može lako otkriti pomoću Papa-testa, a ako se otkrije u ranom stadiju postoji velika šansa za preživljavanje. Kako bi se pravodobno otkrio, u Hrvatskoj se od 2012. godine počinje provoditi Nacionalni program za rano otkrivanje raka vrata maternice. Nacionalni program se počeo provoditi po uzoru na pilot projekt Primorsko-goranske županije koji se provodio od 2007. do 2012. godine.

U prvom ciklusu Nacionalnog programa odaziv je jako loš, a s obzirom na ovaj rad možemo zaključiti da je za to zaslužna slaba informiranost žena u ciljnoj skupini. Kako bi se povećao odaziv žena potrebno je uvesti zdravstveni odgoj u škole te poboljšati reklamiranje Nacionalnog programa. Zdravstvenim odgojem u školama bi se djeci i mladima moglo ukazati na dobrobiti probira. To je i odlična prilika za učenje mladih odgovornom spolnom ponašanju te načinima kako se zaštititi od spolno prenosivih bolesti.

Za bolju provedbu Nacionalnog programa potrebno je stvoriti bolju komunikaciju između liječnika opće prakse i ginekologa. Liječnici bi imali trebali imati uvid u to da li su se njihove pacijentice odazvale na Nacionalni program te ako nisu savjetovati ih da se odazovu. Također je bitno senzibilizirati javnost o raku vrata maternice, a to se može postići s reklamama i brošurama u kojima o svom iskustvu pričaju žene koje su oboljele od raka vrata maternice.

7. LITERATURA

1. Velimir Šimunović i suradnici: Ginekologija, Zagreb 2001.
2. MSD priručnik dijagnostike i terapije: Rak vrata maternice. (www.msd-prirucnici.placebo.hr)
3. Svjetska zdravstvena organizacija: Human papillomavirus (HPV) and cervical cancer. 2015.
4. <http://hlpr.hr/zdravka/>
5. World cancer research found international: Cervical cancer statistics, 2015. (www.wcrf.org)
6. Lešin J. Doktorska disertacija: Značenje angiogeneze i tipa HPV-a za terapiju i prognozu invazivnog karcinoma vrata maternice. Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Zagreb, 2006.
7. Brošura: Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice
8. Marina Kuzman, Povjerenje i predrasude: Činimo li dovoljno za zdravlje žena? , www.hdgo.hr
9. http://www.zdravlje.hr/novosti/novosti/cjepivo_za_hpv_od_jeseni_besplatno_za_sve_srednjoskolce
10. Brošura: Cijepljenje protiv HPV-a i raka vrata maternice
11. Evaluacija postignuća plana za zdravlje Primorsko-goranske županije 2007-2012, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2012.
12. <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/Arhiva//69%20-%203.pdf>
13. Public in dark on HPV, 2007. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/health/6940478.stm>
14. Waller J., Marlow L., Wardle J : The association between knowledge of HPV and feelings of stigma, shame and anxiety, 2007.
15. The guardian: Older women ignoring cervical cancer danger, 2015. (www.theguardian.com)
16. <http://www.cancerscreening.nhs.uk/cervical/publications/cervical-annual-review-2012.pdf>

8. PRILOG

Anketni upitnik

*Obavezno

Dob: *

Stupanj obrazovanja: *

- završena osnovna škola
- završena srednja škola
- završena viša škola
- završen fakultet
- magisterij ili doktorat

Spadate li u rizičnu skupinu za dobivanje raka vrata maternice? *

- Da
- Ne
- Ne znam

Jeste li dobili poziv za Papa-test u okviru Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka vrata maternice? *

- Da
- Ne

Jeste li se odazvali pozivu?

Odgovaraju osobe koje su dobile poziv za sudjelovanje u Nacionalnom programu.

- Da
- Ne

Zašto se niste odazvali na poziv?

Odgovaraju osobe koje su na prethodnom pitanju odgovorile NE.

- Strah od pregleda
- Strah od otkrivanja bolesti
- Ne da mi se
- Nemam vremena
- Ostalo:

Da ste dobili poziv biste li se odazvali?

Odgovaraju osobe koje nisu dobile poziv za sudjelovanje u Nacionalnom programu.

- Da
- Ne

Zašto se ne bi odazvali?

Odgovaraju sobe koje su na prethodnom pitanju odgovorile NE.

- Strah od pregleda
- Strah od otkrivanja bolesti
- Ne da mi se
- Nemam vremena
- Ostalo:

Koliko često idete na Papa-test? *

- Nikad nisam bila na Papa-testu
- Jednom godišnje
- Jednom u tri godine
- Jednom u deset godina
- Jednom u dvadeset godina i rjeđe

Poznajete li nekoga tko boluje ili je bolovao od raka vrata maternice? *

- Da
- Ne

Jeste li ikad bolovali od HPV-a (Humani papiloma virus)? *

- Da
- Ne

Mislite li da ste dovoljno informirani o raku vrata maternice? *

- Da
- Ne

Mislite li da se Nacionalni program ranog otkrivanja raka vrata maternice dobro provodi? *

- Da
- Ne

Prijedlozi za poboljšanje provođenja Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka vrata maternice? *

9. ŽIVOTOPIS

Zovem se Iva Pešić. Rođena sam 15.travnja 1993. godine u Šibeniku. Osnovnu školu u Vodicama sam upisala 1999. godine. Medicinsku i kemijsku školu u Šibeniku, smjer sanitarni tehničar sam upisala 2007. godine. Nakon završene srednje škole, 2011. godine upisujem Preddiplomski sveučilišni studij Sanitarno inženjerstvo na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci.